

МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
Харківський національний університет внутрішніх справ
Факультет № 6
Кафедра правоохоронної діяльності та поліціїсти

ТЕКСТ ЛЕКЦІЇ
з навчальної дисципліни «Управління в правоохоронних органах»

обов'язковий компонент освітньої програми
другого (магістерського) рівня вищої освіти

262 «Правоохоронна діяльність» (Правоохоронна діяльність)

за темою «Особливості управління поліцейськими системами окремих зарубіжних країн»

Харків 2023

ЗАТВЕРДЖЕНО

Науково-методичною радою
Харківського національного
університету внутрішніх справ
Протокол від 21 грудня 2023 р. № 11

СХВАЛЕНО

Вченою радою факультету № 6
Протокол від 20 грудня 2023 р. № 12

ПОГОДЖЕНО

Секцією Науково-методичної ради
ХНУВС з юридичних дисциплін
Протокол від 21 грудня 2023 р. № 11

Розглянуто на засіданні кафедри правоохоронної діяльності та поліціїстики
Протокол від 14 грудня 2023 року № 13

Розробники:

1. Старший викладач кафедри правоохоронної діяльності та поліціїстики,
кандидат юридичних наук Пінчук Юлія Костянтинівна.

Рецензенти:

1. Заступник начальника відділення поліції № 3 Харківського районного
управління поліції № 1 ГУНП в Харківській області, д.ю.н., с.н.с. Прокопенко
О.Ю.

2. Доцент кафедри адміністративного права та процесу Факультету № 1
Харківського національного університету внутрішніх справ, к.ю.н., доц.
Казанчук І.Д.

План лекції

§1. Загальна характеристика поліцейських систем деяких зарубіжних країн

§2. Структура, функції та системи управління поліцейськими органами окремих зарубіжних країн.

Література

Основна:

1. Адміністративна діяльність органів поліції України : підручник / за заг. ред. д-ра юрид. наук, доц. В. В. Сокурєнка ; [О. І. Безпалова, О. В. Джафарова, В. А. Троян та ін. ; передм. В. В. Сокурєнка] ; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. – Харків: ХНУВС, 2017. – 432 с.

2. Адміністративна діяльність поліції у питаннях та відповідях : навчальний посібник / за заг. ред. д-ра юрид. наук, проф., акад. НАПрН України О. М. Бандурки ; [О. І. Безпалова, О.В. Джафарова, С.М. Князєв та ін.; передм. О. М. Бандурки] ; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. — Харків: ХНУВС, 2017. — 242 с.

3. Управління органами Національної поліції України : підручник / за заг. ред. д-ра юрид. наук, доц. В. В. Сокурєнка ; [О. М. Бандурка, О. І. Безпалова, О.В. Джафарова та ін. ; передм. В. В. Сокурєнка] ; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. – Харків: Стильна типографія, 2017. – 580 с.

4. Поліцейська (адміністративна) діяльність : **навч. Посіб**/ за заг. ред. д-ра юрид. наук, проф. О. І. Безпалової ; [О. В. Джафарова, С. О. Шатрава та ін. ; передм. О. І. Безпалової]. МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків : ХНУВС, 2020. 396 с.

Інтернет ресурси:

112. <http://zakon.nau.ua/>

113. <http://portal.rada.gov.ua/>

114. <http://www.kmu.gov.ua/control/>

115. <http://mvs.gov.ua/mvs/control/main/uk/index>

Вступ

Злочинність у розвинутих країнах світу розглядається як одна із соціальних закономірностей і постійно перебуває в центрі уваги державних і політичних діячів, юристів, публіцистів, учених та практиків-спеціалістів правоохоронної системи. Причини й умови злочинності, заходи щодо охорони правопорядку, щодо захисту прав і свобод людини від злочинних посягань постійно розглядаються на засіданнях парламентів та урядових структур, висвітлюються в засобах масової інформації, перебувають під контролем громадськості. Часто доля політиків, успіх політичних партій, стабільність урядів залежать від їх програм і конкретних зусиль у справі боротьби зі злочинністю та дотримання законності в державі.

§1. Загальна характеристика поліцейських систем деяких зарубіжних країн.

Поліцейські системи розвинутих країн світу, насамперед, таких як Франція, Великобританія, Сполучені Штати Америки, Італія, Канада, Австрія, Японія, Федеративна Республіка Німеччина мають довготривалу історію, великий досвід боротьби зі злочинністю й охорони громадського порядку, тісні взаємозв'язки між собою. Значними й цікавими, з професійного погляду, є вжиті заходи щодо будівництва сучасних поліцейських систем у найближчих до України сусідніх державах, що стали незалежними в останні роки, зокрема, в Латвії, Литві, Молдові, Словаччині. Великомасштабні реформи органів внутрішніх справ відбуваються і в Російській Федерації.

Вивчення досвіду організації службової діяльності та системи управління поліцейськими органами у Федеративній Республіці Німеччині, Франції,

Австрії, Швейцарії, Сполучених Штатах Америки, Великобританії, Іспанії, інших країн дозволяє зробити деякі *узагальнюючі висновки про особливості управління* зарубіжними поліцейськими системами, а саме:

- розгалуженість і різноманітність поліцейських систем, наявність поліцейських органів у різних міністерствах і відомствах, незалежність їх між собою;

- поліція країн-членів Європейського Союзу керується не тільки національним законодавством, але і нормативними актами, прийнятими Союзом;

- розподіл поліцейських систем за джерелами фінансування на державні (федеральні), муніципальні (місцевого самоврядування), приватні (поліція фірм, концернів, синдикатів) в умовах тісної співпраці між ними;

- соціальна спрямованість роботи поліції, яка захищає, насамперед, права і свободи громадянина, утримується за рахунок податків населення і, відповідно, служить податкоплатнику; функції поліції полягають у тому, що вона виконує роль своєрідної допомоги громадянину і на випадок злочину, і при нещасному випадку, в екстремальній ситуації, побутовому конфлікті, раптовому захворюванні чи пологах на вулиці;

- високий професіоналізм поліції; поліцейський в США, Великобританії, Франції, в інших країнах змушений протягом всієї служби вчитись, від цього залежить його просування по службі, присвоєння офіцерського чину, оплата праці, пільги тощо;

- позапартійність у роботі поліції, поліція служить народу, державі, а не партіям;

- активна діяльність громадських добровільних об'єднань, спрямована на підтримку і допомогу поліції;

- відкритість, гласність, постійна апеляція до громадської думки при вирішенні складних ситуацій, що виникають у правоохоронній практиці, забезпечують поліції довір'я і підтримку населення. Поліція бере активну участь в усіх заходах, що проводяться серед населення, в організації

спортивних змагань, свят, працює в школах і дошкільних закладах, виконує патронажну роботу, звітує перед населенням і цим реалізує ідею зближення з ним. У процесі службової підготовки поліцією США, ФРН, Франції, Італії вивчається спеціальний курс «Робота з населенням». У поліцейських системах зарубіжних країн досить вагомо представлені відділи психологічної, соціальної роботи, зв'язків з населенням, громадськими організаціями, засобами масової інформації;

- в переважній більшості європейських країн, у США і Японії в МВС зосереджено і поліцейські служби, і служби державної безпеки, що забезпечує тісну взаємодію між ними й економить державні кошти;

- розподіл компетенції органів контррозвідки, яка входить, як правило, до системи МВС (за винятком США, де ФБР входить до Міністерства юстиції), і зовнішньої розвідки;

- окремо слід відзначити надзвичайно широке застосування в роботі поліції зарубіжних країн науково-технічних засобів. Найновіші досягнення природничих і технічних наук поставлено на службу поліції. Поліція має розгалужену систему експертно-дослідних і наукових установ. Закони США, Франції, Великобританії, Канади, ФРН встановлюють такий порядок використання науково-технічних засобів, який сприяє виявленню істини при розслідуванні злочинів і водночас забезпечує охорону прав і законних інтересів громадян;

- тісна взаємодія поліцейських систем через Інтерпол і безпосередньо між собою (конференції, симпозіуми, обмін делегаціями, вивчення досвіду, підготовка кадрів, спільні поліцейські заходи в межах кількох країн). Особливого досвіду поліція зарубіжних країн набула при розслідуванні міждержавних злочинів у сфері наркобізнесу, «відмивання» грошей, приховування прибутків і ухилення від сплати податків, недоброякісної конкуренції, злісних банкрутств, порушень законів про товарні знаки і правил реклами, екологічних злочинів.

Майже в усіх зарубіжних поліцейських системах статус поліцейської

служби цивільний; службовці можуть виконувати обов'язки в формі або в цивільному одязі, мають найсучасніше озброєння. На працівників поліції поширюються основні політичні та профспілкові права, за винятком права страйкувати та займатись політичною діяльністю. В усіх демократичних країнах поліція позапартійна.

Характерною ознакою діяльності поліції розвинутих країн світу є висока соціальна і правова захищеність поліцейського. Матеріальна забезпеченість спонукає його до відповідального виконання обов'язків, професійного зростання, що позначається на кадровій стабільності.

Звичайно, при деяких спільних ознаках кожна поліцейська система має свій національний характер, власний досвід, сучасну структуру і форми діяльності. Особливої уваги заслуговують поліцейські системи Франції, США, Великобританії, Італії, ФРН, Австрії, Японії, Іспанії, короткі характеристики яких подаються далі.

§2. Структура, функції та системи управління поліцейськими органами окремих зарубіжних країн.

2.1. Національна поліція Франції

У 1810 р. після тривалої підготовки Еженом Відокм було засновано французьку кримінальну поліцію «Сюрте» («Безпека»). Спочатку в «Сюрте» працювало 4, потім 12, а пізніше 20 працівників. Усі вони були колишніми арештантами, і саме на них було зроблено ставку в боротьбі з кримінальним світом Парижа. Більше 20 років Відок очолював «Сюрте» і за цей час розробив і запровадив основи управління нею: конспірація, проникнення в злочинне середовище, залучення до роботи в «Сюрте» колишніх і діючих злочинців, огляд і опис прикмет злочинців, збір і систематизація оперативної інформації про них, її обробка і перевірка. До речі, Ежен Відок, вийшовши вже у відставку (після 1833р.), створив і перше в світі приватне детективне бюро. Відповідно до зростання масштабів роботи «Сюрте» зростала її чисельність, слава і авторитет.

Змінювались у Франції політичні режими, здійснювались перевороти, приходили і відходили імператори і президенти, а «Сюрте» завжди була перевантажена роботою.

Про зростання впливу і вагу в державі «Сюрте» говорить хоч би те, що із трьох напівтемних кімнат на вулиці Святої Анни, де розміщалась «Сюрте» в перші дні свого заснування, вона згодом перебралась у приміщення на Ке д'Орлож, а потім - у престижне приміщення префектури на Ке д'Орфевр. Замість 28 працівників, що були на службі у Відока в 30-ті роки минулого століття, тут працювали сотні філерів та інспекторів. До речі, французьке «viler» стало вживатися в російській поліції як «філер», що означає «сыщик». Списки злочинців, що їх складав Відок, розрослись у величезні обліки на мільйони підозрюваних і звинувачених осіб. На кожного злочинця в «Сюрте» було заведено картку, де фіксувались відомості про його правопорушення, прикмети та інше.

За минулу, майже двохсотлітню історію поліція Франції перетворилась у складну багатопрофільну систему, якою нині управляє Міністерство внутрішніх справ. Поліцейські функції нині у Франції виконує, крім Національної поліції, і Національна жандармерія. Національна жандармерія підпорядкована Міністерству оборони, головне управління Національної жандармерії - командуванню військових округів (зон оборони) на місцях.

Міністр внутрішніх справ призначається президентом республіки і є одним із провідних членів уряду. У складі МВС Франції діють:

- Генеральна дирекція Національної поліції;
- Генеральна дирекція місцевих колективів;
- дирекція громадської безпеки;
- дирекція регламентації і права;
- Центральна дирекція управління;
- дирекція особового складу і учбових закладів поліції;
- дирекція технічних служб.

Генеральній дирекції Національної поліції Франції підпорядковані й

керують своїми підрозділами на місцях:

- центральна дирекція судової поліції;
- центральна дирекція міської поліції;
- центральна дирекція загальної інформованості;
- дирекція нагляду за територією;
- центральна служба республіканської безпеки;
- служба міжнародного технічного співробітництва поліції;
- служба повітряної поліції та охорони кордонів;
- служба офіційних поїздок і безпеки високих посадових осіб.

Контрольні та організаційно-штабні функції поряд з центральною дирекцією управління виконує Генеральна інспекція Національної поліції.

Генеральний директор Національної поліції має свій Кабінет (колегію), який виконує організаційно-допоміжні й дорадчі функції. При Генеральній дирекції Національної поліції діють Служба безпеки МВС, Центральна автомобільна служба, Центральна служба спорту та інші.

За призначенням розрізняють дві основні системи поліції: адміністративну і судову (кримінальну). Цей поділ чимось нагадує блок поліції громадської безпеки і поліцію карного блоку в МВС України.

Адміністративна поліція займається попередженням правопорушень і виконує інші профілактичні функції. Судова (кримінальна) поліція займається розкриттям злочинів, виявленням обставин їх скоєння, розшуком, затриманням злочинців і передачею звинувачених судовим органам. Поліція проводить дізнання у справах про кримінальні проступки і делікти. У випадках, коли кримінальний прояв згідно з законом кваліфікується як злочин, поліція, як правило, проводить невідкладні слідчі дії і передає справу слідчому судді. Нинішню компетенцію поліції визначено Законом Франції №81-82 від 2 лютого 1981 р. «Про посилення безпеки і захисту свободи особи». Цей закон значно розширив підслідність кримінальних справ органам поліції за рахунок скорочення підслідності кримінальних справ судді. У 80-х роках у Франції прийнято і ряд інших законодавчих актів, які значно посилюють роль поліції в

житті суспільства. Франція має досить розвинуту систему муніципальної поліції (поліції місцевого самоврядування). Муніципальна поліція повністю утримується за рахунок місцевих бюджетів, займається охороною громадського порядку в містах і інших населених пунктах, тісно співпрацює з Національною поліцією.

2.2. Поліція Сполучених Штатів Америки

У 1908 р. організовано Федеральне бюро розслідувань (ФБР). Спочатку воно складалось із 23 агентів і мало в своєму розпорядженні декілька тек (папок) з відомостями про злочинний світ. За кілька десятиріч років ФБР зросло чисельно і організаційно. З одного підрозділу воно перетворилось у розгалужену систему, яка прикриває всю територію США, має свої підрозділи в усіх штатах і в 86 найбільших містах штатів, а також має представництва в усіх регіонах світу. Через низку закордонних представництв має зв'язки з правоохоронними системами 126 країн світу. Україна входить у зону інтересів представництва ФБР у Берліні.

Вже у 1933 р. в ФБР працювало 40 тисяч, а в 1993 р. - більше 340 тис. співробітників. Воно має на 55 млн. осіб спеціальні досьє з наявністю дактилокарт, фотографій, особливих прикмет, найбільшу у світі колекцію зразків. У колекціях ФБР знаходяться всі види вогнепальної зброї, яку колись виробляли в країнах світу, всі види фарби, яка використовується на всіх автомобільних заводах світу, в тому числі і на заводах України, хоч автомобілі, вироблені в Україні, є тільки в музеї М.Детройт, зразки всіх ниток і тканин виробництва США, Японії, Китаю тощо, аж до кустарних виробництв африканських племен.

ФБР має свою систему підготовки кадрів - від низки академій та університетських факультетів і коледжів до короткотермінових курсів.

Нарешті, ФБР має найбільш розгалужену і сучасну мережу експертно-дослідних установ. При розслідуванні навмисного вбивства чи іншого тяжкого злочину поліція США може провести в найкоротший термін десятки

найрізноманітніших експертиз, серед них і такі, як за випарами алкоголю і наркотиків у повітрі кімнати, де трапився злочин, за залишками їжі у шлунку, за хімічним і біологічним складом сечі і калу, за мікрочастками, залишеними злочинцем на підлозі й одягові потерпілого.

На чолі ФБР стоїть директор, який призначається президентом США. ФБР організаційно входить до Міністерства юстиції, але фактично діє самостійно.

Федеральне бюро розслідувань є основною урядовою установою, яка займається розслідуванням усіх кримінальних злочинів проти федеральних законів за винятком тих, розслідування яких доручено іншим агентствам. Це значить, що ФБР відіграє центральну роль у боротьбі з правопорушеннями і в справедливому відправленні правосуддя у Сполучених Штатах.

Директору ФБР підпорядковані безпосередньо управління планування та інспекцій, відділ зв'язків з громадськістю, а також помічник, який має заступника з адміністративних питань і заступника з питань розслідування. Заступник помічника директора ФБР з адміністративних питань відповідає за роботу управлінь: фінансів і кадрів, ідентифікації, підготовки особового складу, технічних служб, адміністративних служб, лабораторії, обліків і архівів. Заступник помічника директора ФБР з питань розслідування відповідає за управління: розслідування кримінальних злочинів, спеціальних розслідувань, розвідки, а також керує агентствами і відділеннями ФБР на місцях.

Діяльність Федерального бюро розслідувань (ФБР) охоплює широкий діапазон порушень федеральних законів, вчинених на території Сполучених Штатів.

ФБР розслідує випадки корупції, в яких замішані федеральні, штатні або місцеві офіційні особи. Воно розслідує також злочини, скоєні керівництвом фірм і корпорацій - такі як забруднення навколишнього середовища, шахрайство в оборонній промисловості, зловживання урядовими програмами, хабарництво і шантаж. Крім того, воно розслідує випадки тероризму в Сполучених Штатах, торгівлі наркотиками, нападів на федеральних агентів і

актів насильства, вчинених у федеральних тюрмах і на державних землях. Серед усіх федеральних агентств ФБР володіє найбільш широкими повноваженнями.

Особливу увагу в Головній штаб-квартирі ФБР і в місцевих відділеннях приділяють інформуванню населення про роботу поліції, про результати боротьби з організованими злочинними групами.

В Центральному управлінні ФБР у Вашингтоні та в місцевих підрозділах постійно проводять екскурсії дітей і дорослих по робочих місцях працівників, експертних установах, демонструють фільми про діяльність ФБР, у вестибюлях і в холах, у спеціальних демонстративних залах виставлено стенди, на яких у схемах, діаграмах і фотоматеріалах розповідається про розкриті злочинні групи, тут же демонструють для відвідувачів речові докази, коштовності як правило, золото і дорогоцінне каміння, валюту різних країн, зброю), вилучені у злочинців. З екскурсійними групами регулярно зустрічаються керівники ФБР, вони ж регулярно проводять прес-конференції.

Всією правовою пропагандою ФБР стверджує, що гроші податкоплатників, виділені з бюджету США на діяльність ФБР, не витрачені марно.

Досудове слідство в США може проводитися не тільки ФБР, але й іншими поліцейськими службами, також спеціальними слідчими комісіями (постійними і тимчасовими), низкою урядових органів (Федеральною торговельною палатою, податковою службою, митною службою та іншими). В окремих випадках, у тому числі, коли об'єктивність поліції викликає сумніви, для здійснення контролю за законністю досудового, попереднього слідства може бути сформовано велике журі присяжних. Цей же орган виконує функцію передачі в суд звинувачувального акта. Законодавча автономія штатів США відносно Федерації призвела до значної децентралізації поліцейської системи США. Поліцейські структури штатів вважаються незалежними від Федеральної поліції. В США діють майже 40 тисяч поліцейських органів різної компетенції. Жорсткого ієрархічного зв'язку, як в Україні, між ними немає ані по вертикалі,

ані по горизонталі.

Поліцейські органи США можна дещо умовно згрупувати в такий спосіб:

- федеральні поліцейські органи;
- поліцейські органи штатів;
- поліцейські органи в графствах;
- поліцейські органи міст і селищ міського типу;
- поліцейські органи корпорацій та фірм (приватна поліція);

У Сполучених Штатах Америки поліцейські функції, крім перелічених, виконують також спеціальні органи Міністерства фінансів, митної служби, служби внутрішніх доходів, федеральні органи контролю за банками, управління банків, бюро наркотиків, служба імміграції, інспекційний департамент поштового відомства і ряд інших органів, які мають право провадження дізнання і попереднього слідства по правопорушеннях, віднесених до їх компетенції.

Міністерству фінансів відводиться головна роль у боротьбі з фінансовими злочинами, насамперед, пов'язаними з «відмиванням» грошей. У ході будь-якого розслідування фінансових порушень органи Міністерства фінансів, служби внутрішніх доходів та митної служби мають право викликати представників фінансового закладу чи окремих осіб до суду для одержання пояснень та відповідних документів стосовно правопорушення. Міністерство фінансів має власну мережу органів для виявлення злочинів у кредитно-фінансовій системі, яка виконує роль центрального інформаційного банку, що вміщує відомості про фінансові операції й дає можливість аналізувати інформацію, всебічно вивчати її та виявляти підозрілі фінансові операції для перевірки. Митна служба має також широкі повноваження у боротьбі з фінансовими правопорушеннями. Ця служба, що є одним із органів Міністерства фінансів, контролює міжнародні перевезення валютних або грошових коштів, проводить розслідування порушень правил про експорт або імпорт грошових сум у розмірі більш як 10000 доларів. Співробітники митної служби мають право проводити обшук на кордоні без ордера, вилучати

відповідні документи, конфісковувати речі.

За обов'язковими сплатами, які стягуються державою з юридичних та фізичних осіб, слідує служба внутрішніх доходів, яка в США також організаційно входить до Міністерства фінансів. У службі внутрішніх доходів працює 70000 співробітників, які мають широкі повноваження і добре технічне обладнання. Служба внутрішніх доходів має свій слідчий апарат із значною компетенцією щодо позасудового переслідування громадян, які порушили фінансове законодавство. Загальновідомо, що працівників служби внутрішніх доходів американські громадяни остерігаються більше, ніж поліцейських, агентів ФБР, ЦРУ та інших спецслужб. Компетенція щодо розслідування фінансових та економічних злочинів передбачена низкою діючих федеральних законів, зокрема: Актом про банківську таємницю (1970р.), Всебічним актом про контроль над злочинністю (1984р.), Актом про контроль за «відмиванням» грошей (1986р.), Актом про вдосконалення кримінального переслідування за «відмивання» грошей (1988р.).

Головна мета прийняття цих законодавчих актів – посилення контролю за тіньовою економікою, в обігу якої в умовах США перебувають майже виключно готівкові гроші.

Боротьба поліцейських органів з «відмиванням» грошей розпочалась у 20-30-х рр., за часів «сухого» закону. У витоків «відмивання» грошей стояв відомий гангстер Аль Капоне. У 1931 р. ФБР вдалося викрити і засудити Аль Капоне за ухилення від сплати податків. Після цього ключові фігури організованої злочинності зрозуміли, що їм необхідно розробити технологію приховування нелегальних прибутків та їх легалізації. Мейєр Ланськи був першим, хто став переправляти «брудні» гроші за кордон. У 1932 р. він відкрив свій перший банківський рахунок у Швейцарії, після чого протягом чотирьох десятиріч вдосконалював техніку вкладання капіталів на «чисті» закордонні рахунки.

Поліція США та інші органи контролю накопичили великий досвід розслідування справ про організовану злочинність. ФБР, зокрема, використовує

такі методики: спочатку встановлюються об'єкти кримінального переслідування, визначається так звана «фінансова рука», навколо якої і зосереджується основна оперативно-розшукова робота; за іншою методикою встановлюються ключові фігури злочинної організації, котрі порядкують грошима, що надходять від злочинних джерел, і притягуються до відповідальності за фінансові злочини; третій - метод «мозаїки», за яким шляхом зіставлення деталей оперативної інформації, офіційних повідомлень, різних свідчень складається загальна картина злочинної діяльності організації.

У США вироблено два основні підходи до боротьби зі злочинністю - на федеральному і місцевому рівнях. Перший - це вивчення першопричин, їх пошук, аналіз і прогнозування, розробка заходів щодо їх усунення. Другий - встановлення і розслідування конкретних злочинів.

Типовим прикладом організації поліцейської служби на місцевому рівні може служити муніципальний поліцейський підрозділ м. Цинциннаті, що існує згідно з Адміністративним кодексом цього міста для забезпечення в ньому правопорядку. Підрозділ несе відповідальність за запобігання злочинності, захист життя і власності, стримування кримінальної діяльності, виявлення та покарання злочинців, управління некримінальною поведінкою, збереження громадянського спокою. Керований шефом поліції підрозділ складається з п'яти бюро:

- оперативного;
- техобслуговування;
- розслідувань;
- ресурсів особового складу й координування;
- планування та бюджету;

Шеф поліції відповідає за діяльність поліції в цілому і організацію проведення операцій. Він координує й спрямовує діяльність структурних одиниць підрозділу та керує нею, робить необхідні зміни в особовому складі та методах роботи для забезпечення ефективності операцій. Керівників бюро підпорядковано шефу поліції.

Помічник з адміністративної роботи координує діяльність офісу шефа поліції, відповідає за зв'язок із керівниками бюро, відділом безпеки та іншими муніципальними закладами; бере участь у зборах особового складу та спецзборах, вивчає і координує роботу з кореспонденцією, виконує іншу роботу за вказівкою шефа поліції.

Бюро розслідувань несе відповідальність за розслідування вбивств, підозрілих чи із застосуванням сили випадків смерті, смерті внаслідок пожежі, зґвалтування, підпалів тощо. Окрім того, бюро веде боротьбу з аморальною поведінкою, пияцтвом, наркоманією, збирає розвідувальну інформацію, допомагає у розслідуванні особливо тяжких злочинів, подає допомогу районам та інформує їх про викрадення автомобілів, зломи, пограбування. Бюро, очолюване помічником шефа поліції, складається з секцій: кримінальних злочинів, моральних звичаїв, розвідки, боротьби з наркотиками. Кожна секція має свою компетенцію.

1. Секція карних злочинів відповідає за розслідування особливо тяжких злочинів, злочинів проти власності, одиничних злочинів. У складі секції:

а) група по розслідуванню особливо тяжких злочинів розслідує усі тяжкі вбивства чи підозрілі випадки смерті, серйозні пограбування, смерті внаслідок пожежі, вбивства поліцейських, викрадення людей, вимагання, примус, викрадення з метою викупу. Ця група веде також облік

конфіскованої зброї;

б) група по розслідуванню злочинів проти власності | веде справи про шахрайство, підлог, кредитні картки, привласнення майна, хабарі. Координує в межах міста справи про зломи, автокрадіжки, переховування вкраденого, організовану злочинність та збирає відповідну інформацію в усіх районах міста;

в) група по розслідуванню окремих злочинів займається розслідуванням зґвалтувань та інших сексуальних злочинів, зникнень людей, усіх злочинів проти дітей;

г) група криміналістики обробляє речові докази, включаючи відбитки пальців та куль, які потребують лабораторного аналізу, порівняння та подання

до суду. Окрім того, група здійснює поліграфічні дослідження (застосування лай-детектора).

2. Центральна секція моральних звичаїв веде боротьбу з пияцтвом, проституцією, ігровим бізнесом, наркотиками, порнографією, іншими порушеннями моральних норм. Координує діяльність поліції в цій галузі і накопичує необхідну інформацію щодо цих проблем.

3. Секція розвідки збирає, аналізує та поширює інформацію про організовану злочинність, тероризм та кримінальне небезпечні групи. Секція займається також розслідуванням погроз поліцейським, громадським діячам, а також питаннями громадської безпеки. Пов'язана з регіональною та національною розвідками.

4. Секція по боротьбі з наркотиками. Вона розшукує, арештовує та карає транспортувальників наркотиків, займається припиненням реалізації наркотиків у місті.

Діяльність поліцейських органів США перебуває під жорстким контролем спеціальних агентств, відповідальних за законність і гласність у роботі правоохоронних органів. Такий контроль здійснюється з боку виконавчої влади, суддів, прокуратури, адвокатури, бюро присяжних. Поліцейські, які порушують закон, притягуються до відповідальності, виправдань для порушення законності немає. Обов'язок захисту прав і свобод громадянина в діяльності поліції США стоїть понад усе. Наприклад, не можуть взяти під арешт людину, доки не забезпечено її мінімальний захист, гарантований Конституцією США.

2.3. Поліція Канади

Поліція Канади за своєю організаційною структурою, підпорядкованістю і компетенцією поділяється на федеральну, провінційну і муніципальну. Загальна чисельність поліції Канади становить приблизно 55 тис. осіб.

Федеральна поліція вирішує завдання на загальнодержавному рівні відповідно до законів та актів федерального уряду, провінційна поліція

забезпечує правопорядок у межах своїх провінцій, а муніципальна - в містах та селищах, У структурному і функціональному плані органи поліції всіх трьох рівнів значною мірою подібні.

Федеральну поліцію Канади (Королівська канадська кінна поліція - КККП - таку офіційну назву вона має) створено в 1873р., значно реорганізовано її було в 1920р., тепер вона діє відповідно до «Акта Королівської канадської військової поліції» від 1970р. КККП має широкі повноваження і при проведенні розслідувань.

У цьому її функції нагадують функції ФБР США. Як правило, КККП проводить попереднє розслідування злочинів щодо контрабанди, шахрайства, розповсюдження наркотиків, тероризму, фальшивомонетництва, здійснює контроль над митницею, контролює національні парки, охороняє будинки уряду, вищих посадових осіб держави, високопоставлених гостей Канади.

КККП допомагає також урядовим установам, які мають власні слідчі органи, зокрема Міністерству юстиції, Міністерству національного доходу, Поштовому міністерству і Міністерству іміграції.

Згідно з актом 1970 р. федеральну поліцію Канади (КККП) очолює комісар, який має заступників з кримінальних операцій і з адміністративних питань.

Першому підпорядковані оперативні підрозділи, зокрема, управління кримінальних розслідувань, лабораторії криміналістичних досліджень та ідентифікації, інформаційний центр, відділ оперативного зв'язку. Другому - управління кадрів, фінансів, картотеки, архів, служба матеріально-технічного забезпечення. Комісару федеральної поліції безпосередньо підпорядковано внутрішню службу безпеки, відділ управління та аналізу, відділ планування, бюро зв'язку. Комісару федеральної поліції підпорядкований також Генеральний директор Служби безпеки.

Керують діяльністю КККП на місцях 13 штабів, які розташовані в столицях провінцій. Ці 13 оперативних формувань мають 41 підрозділ, які, в свою чергу, складаються з 700 відділів. Кожний оперативний штаб, як і

федеральний штаб в Оттаві, має оперативні й адміністративні служби. Крім того, в КККП входять штабна частина в Оттаві та учбові центри в Реджині і Роккліфі.

КККП є унікальним поліцейським формуванням, яке поєднує функції на державному і провінційному рівні. Ці функції поділені між спеціальними службами по боротьбі з наркоманією, економічної безпеки, державної поліції, НЦБ Інтерпол, службою безпеки, морською і повітряною службами, службою ідентифікації, лабораторного обслуговування.

Підрозділи по боротьбі з наркоманією діють у рамках «Програми по боротьбі з наркотиками». Ця програма включає в себе заходи щодо викорінення наркоманії на федеральному рівні. Пріоритет надається міжнаціональним, міжпровінційним розслідуванням, які спрямовані на виявлення шляхів надходження наркотиків до країни та їх розповсюдження по її території. Підрозділи КККП беруть участь у всіх загальнонаціональних програмах, таких як програма по вивченню причин наркоманії, взаємодіють з іншими урядовими та міжнародними установами, що займаються наркотиками, мають великі й детальні криміналістичні обліки з цього питання.

Служба економічної безпеки сформована з офіцерів поліції, які мають спеціальні знання з таких галузей, як бухгалтерія, правознавство, фінанси, економіка, обчислювальна техніка, управління бізнесом, та значний досвід роботи в поліції. В Канаді існує 34 підрозділи цієї служби, які нараховують у своєму складі понад 450 службовців. Службовці економічної безпеки щорічно проходять додаткове навчання для ознайомлення з новаціями в господарчій, фінансовій, банківсько-кредитній сферах діяльності держави.

Підрозділи дорожньої поліції підтримують порядок та безпеку на автошляхах країни, ведуть боротьбу з перевищенням швидкості і керуванням автотранспортними засобами в нетверезому стані. Підрозділи дорожньої поліції розташовані на всіх автошляхах країни, вони високотехнічне оснащені, а кількість людей у підрозділах, як правило, коливається від 2 до 25 чол. (при необхідності вони можуть посилюватись за рахунок інших поліцейських

служб). Підготовку поліцейські дорожньої поліції проходять у спеціалізованих учбових центрах КККП.

У 1949 р. Канада офіційно приєдналась до Інтерполу, і в рамках КККП було засновано Національне бюро. Це бюро є інструментом міжнародної поліцейської взаємодії. Діяльність цього підрозділу регулюється спеціальною угодою, укладеною згідно зі Всесвітньою Декларацією прав людини, дотриманню якої в діяльності поліції Канади надається особливе значення.

Діяльність підрозділів служби безпеки КККП спрямована на захист прав і законних інтересів громадян. Вона забезпечує особисту недоторканність і збереження приватної власності. Ці підрозділи складаються з окремих служб, таких як служба охорони правопорядку в аеропортах, служба безпеки і захисту майна, служба інформації державних установ та ін.

До складу КККП входять також морська служба, яка має в своєму розпорядженні приблизно 400 суден (катери, каное, водні мотоцикли), які використовуються для патрулювання східного і західного узбережжя, морського каналу Сент-Лоренс і Великих Озер.

Крім того, в складі КККП є повітряна служба, яка здійснює повітряне патрулювання, її штат складається з 79 пілотів, 43 інженерів. Про напруженість її роботи говорить те, вона щорічно налітує майже мільйон миль.

Служба ідентифікації КККП систематизує відбитки пальців злочинців, фотографії та інші індивідуальні ознаки. Зібрано відбитки пальців понад 2 млн.чол. База даних продовжує збільшуватись: за місяць заводиться приблизно 12 тис. справ. До складу служби ідентифікації входять також відділи історії криміналістики, загального обслуговування, планування, судової ідентифікації. Спеціалісти, які працюють у цих службах, є випускниками Канадського поліцейського коледжу в Оттаві, в складі якого існує спеціальний факультет криміналістики.

Центр судового лабораторного обслуговування складається із 6 лабораторій, в яких працюють 300 вільнонайманих та атестованих технічних і медичних працівників. Вони проводять біологічну, хімічну, фотографічну,

токсикологічну експертизи; беруть проби на алкоголь, досліджують різні документи, вогнепальну зброю.

Важливу роль у діяльності КККП відіграють такі підрозділи, як інформаційний директорат, підрозділ по взаємодії з громадськістю з питань охорони правопорядку, служба інтелектуальних ресурсів правоохоронної системи, до якої входять комп'ютерні банки даних про людські інтелектуальні ресурси і т.п. Окремі підрозділи КККП займаються комп'ютерними і телекомунікаційними злочинами. Підрозділ технічної безпеки займається боротьбою з технічним тероризмом і має виняткові повноваження.

У Королівській канадській кінній поліції значна увага приділяється підготовці кадрів. Головним учбовим закладом КККП є Канадський поліцейський коледж в Оттаві, де слухачі опановують програму, яка складається із 41 курсу. Першочергове значення надається практичній підготовці поліцейського до служби. Щорічно Коледж випускає 500 курсантів. КККП має також школу служби поліцейських собак, школу верхової їзди, відому з 1876р., школу стройової музики, ряд інших учбових закладів.

Провінційна поліція. Закон про Британську Північну Америку надає провінціям виняткове право на формування власних сил поліції. Юридичною основою є закон про поліцію кожної провінції, який визначає присягу, статус і міру компетенції місцевих поліцейських органів, але не кожна провінція Канади має власну поліцію. У деяких провінціях існує так звана контрактна система. В таких випадках контракт укладається між урядом Канади і провінцією. Тоді охорона правопорядку в провінції здійснюється на федеральному рівні і фінансується з національного бюджету. Понад 1/3 території Канади не входить до складу провінцій. Це території, які знаходяться в прямій юрисдикції федерального уряду. Провінційна поліція має повноваження, дещо подібні до федеральної, але більш деталізовані й пристосовані до умов і особливостей провінцій.

Муніципальна поліція Канади складається із поліцейських формувань міст, селищ. Вона являє собою найбільш чисельну поліцейську службу в країні

й розслідує найзначнішу частину злочинів. Деякі муніципалітети передають функції муніципальної поліції провінційним поліцейським формуванням. У 8 провінціях ці функції після передачі повноважень виконує КККП, яка виконує паралельно і роль провінційної поліції.

Федеральна поліція обслуговує 191 муніципалітет на таких же контрактних умовах, що й провінції. Кожне поліцейське формування Канади перебуває під контролем цивільної влади. Найвищим обраним представником юридичного керівництва провінції, крім Онтаріо, Квебека та Нью-Брасвіка, є генеральний прокурор. Окрім того, існують місцеві представницькі органи (поліцейські ради або ради поліцейських комісарів). Рада набирає і звільняє особовий склад, контролює дисципліну і формує бюджет поліції. Така система захищає поліцію від впливу місцевих політиків і забезпечує звітність про службову діяльність перед суспільством.

2.4. Поліція Італії

Для управління поліцейськими силами Італії характерною є наявність поліції в складі різних міністерств, місцевих органів самоврядування і приватної поліції. Всі поліцейські формування, незалежно від відомчої приналежності, підпорядковані через свої міністерства і відомства Вищій Раді оборони, яку очолюють Голова Ради Міністрів і Президент Республіки.

Міністерство внутрішніх справ має поліцію громадської безпеки; Міністерство оборони - Корпус жандармерії; Міністерство фінансів - Фінансову Гвардію; Міністерство сільського господарства і лісів - лісову поліцію; Місцеві органи самоврядування - місцеву поліцію; Господарчо-фінансові об'єднання (концерни, фірми, синдикати) - приватну поліцію; Поліція громадської безпеки підпорядкована Головному управлінню громадської безпеки МВС Італії.

До складу поліції громадської безпеки входять:

- а) територіальні сили (квестури і комісаріати поліції);
- б) спеціальні сили (автодорожна поліція, залізнична поліція, жіноча поліція, поштова поліція);

в) мобільні сили (стрійові підрозділи, батальйони, роти і кавалерійські ескадрони);

До спеціальних сил відноситься і прикордонна поліція, яка складається із сухопутної, морської, повітряної поліції та морської авіації.

Кожний вид поліції діє самостійно, в межах своєї компетенції. Є ряд нормативних актів, які визначають порядок взаємодії поліцейських структур Італії.

Кожне міністерство для підготовки кадрів поліції має свої власні учбові заклади.

Вища Рада оборони або Голова уряду регулярно проводять наради з питань правопорядку і боротьби зі злочинністю за участю керівників усіх поліцейських відомств.

2.5. Поліція Великобританії

Англійська кримінальна поліція відома всьому світу під назвою Скотленд-Ярд, яка походить від назви будинків, де в першій половині XIX ст. розміщалась поліція і де раніше зупинялися шотландські королі при візитах до лондонського двору (Шотландський двір). Одним із перших керівників лондонської поліції був відомий письменник Генрі Філдінг. При ньому в роботі лондонської поліції було введено кримінальну реєстрацію злочинців, застосовано орієнтування мирових суддів і інших посадових осіб про розшук злочинців, що переховуються, повідомлення населення через газети про прикмети і ознаки розшукуваних злочинців. Коли в 1754 р. Генрі Філдінг помер, шефом поліції став його зведений брат Джон. Він був сліпим, але справами поліції займався настільки ретельно, що під кінець свого життя, а Джон помер 1780 р., розпізнавав майже 3000 злочинців за їх голосами.

За Джона Філдінга створюються перші озброєні поліцейські патрулі і кінні дозори на дорогах. Але така поліція була малочисельною, і її ефективність не була високою. Суттєвим кроком у становленні англійської поліції було рішення 1829 р. міністра внутрішніх справ Роберта Піла про створення

державної професійної поліції для боротьби з вуличною злочинністю в Лондоні, яка досягла на той час нечуваних масштабів. 7 грудня 1829 р. перша тисяча поліцейських в уніформі вийшли на вулиці Лондона для охорони громадського порядку. Поліція Роберта Піла несла охоронні функції в поліцейській формі відкрито і не могла реально впливати на кримінальні злочини, які скоювалися таємно, конспіративно. Тому виникла необхідність в інших, негласних формах роботи поліції. І в 1842 р. перші 12 поліцейських зняли форму і стали детективами. Їм було відведено три маленькі кімнати в Скотленд-Ярді (Шотландському дворі). Перші співробітники Скотленд-Ярда (Філд, Сміт, Джонатан Уічер) мали великий авторитет серед жителів Лондона, їх поважали і в злочинному світі. Традиції Скотленд-Ярда, такі як чесність, непідкупність, порядність, витримка і наполегливість, готовність допомагати людям, започатковані його першими працівниками. Чарльз Діккенс увічнив пам'ять одного із них, інспектора Філда, під іменем Баккета в романі «Холодний дім», який вийшов друком у 1850 р. Головний герой роману представлявся словами: «Баккет, детектив, детектив-поліцейський». Слово «детектив» стало означенням професійної діяльності поліцейського і розповсюдилось по всьому світі. Сьогодні найстарішу в Європі британську поліцію організовано за територіальним принципом відповідно до існуючого адміністративного поділу країни.

Поряд з цим діють поліцейські органи, сформовані за функціональним принципом. Система поліцейських органів, крім Скотленд-Ярда, включає також поліцейські департаменти графств, транспортну поліцію, поліцію Північної Ірландії.

Офіційні назви поліцейських органів:

- повноважна поліція в 51 місцевому відділенні на території Англії, Уельса, Шотландії;
- королівська поліція Ольстера в Північній Ірландії;
- Лондонська поліція в столиці Великобританії. Статус поліцейської служби цивільний, службовці несуть службу у формі і без форми, але

практично без зброї, окрім Ольстера.

Всі поліцейські органи входять до системи Міністерства внутрішніх справ, але для поліції Великобританії характерна і значна децентралізація.

Міністру внутрішніх справ безпосередньо підпорядковані лише підрозділи Скотланд-Ярда, а щодо інших міністр не має права оперативного управління і не несе відповідальності за їх діяльність. Взагалі система органів Міністерства внутрішніх справ Великобританії має ряд специфічних особливостей порівняно з іншими країнами Європи.

Міністр внутрішніх справ має постійного заступника. Це викликано тим, що міністр перш за все політик, він приходить і подає у відставку разом із зміною уряду, а постійний заступник є професіоналом і фактично керує поточною роботою міністерства незалежно від того, яка партія (консерваторів чи лейбористів) стоїть при владі. У міністра внутрішніх справ є також парламентський заступник. Це потрібно для постійного зв'язку з вищим законодавчим органом, для інформованості про роботу і наміри парламенту, для вирішення питань МВС через парламент. Подібна практика була б корисною і для України.

Міністерство здійснює управлінську діяльність через департаменти, зокрема:

- департамент поліції;
- департамент кримінальної політики;
- департамент кримінального правосуддя;
- департамент тюрем;
- департамент апробації і контролю за тими, хто відбув покарання;
- пожежний департамент;
- департамент імміграції і громадянства;
- департамент штатів особового складу і управління;
- департамент програм для населення і рівних можливостей;

У департаменті програм для населення функціонують відділ радника з расових стосунків, відділ законодавства з расових стосунків, відділ

дискримінації за статтю, відділ міської неупорядкованості, відділ добровільних служб.

У МВС Великобританії розвинуті також департаменти з допоміжними функціями, серед них: департамент радіомовлення, загальний департамент, департамент статистики, відділ досліджень, відділення наукових консультацій, відділення громадських зв'язків, жіноча добровільна служба, служба судових і наукових лабораторій, відділ наукового розвитку поліції. Навіть простий перелік підрозділів МВС Великобританії говорить про те, яка увага приділяється науковому забезпеченню діяльності поліції.

Кадри поліції готуються в спеціальних учбових закладах МВС, серед яких Поліцейський коледж у Лондоні, Поліцейський коледж у Прінстоні, Коледж цивільної оборони, Коледж організації пожежної служби, Коледж техніки пожежної служби, Коледж служби попередження і застереження правопорушень та інші.

Характерною особливістю британської поліцейської системи є також те, що всі працівники британської поліції (від констебля і вище) наділені відповідними правами в частині досудового розслідування кримінальних справ. Окремого органу чи посадової особи, спеціально призначених для виконання цієї функції, у британській поліції немає. Поряд з поліцією досудове розслідування мають право також вести по окремих категоріях справ співробітники королівської митної служби Великобританії. В Англії митний департамент наділений найбільшими повноваженнями для розслідування діяльності організацій і окремих осіб, втягнених у міжнародну контрабанду, наркобізнес, фінансові міжнародні злочини. Окремо слід сказати про поліцейські функції коронерів. Коронер - чиновник, який поєднує суддівські і слідчі функції. Коронери проводять дізнання з обмеженого кола справ: у випадках виявлення трупа зі слідами фізичних пошкоджень чи за фактом смерті при загадкових обставинах, підозрах у підпалі, внаслідок аварії тощо. Засідання суду коронера, який розглядає такі справи, відбуваються на місці злочину. Коронери мають право застосовувати заходи процесуального примусу без

санкції суду. Коронерське розслідування ще називають місцевим розслідуванням, масштаби його застосування останнім часом звужуються, а функції коронерів передаються поліції.

2.6. Поліція Федеративної Республіки Німеччини

Поліція ФРН працює в складі Міністерства внутрішніх справ, яке має компетенцію, значно ширшу від МВС інших країн. Фактично МВС ФРН контролює всі основні сфери внутрішнього життя країни. Структура Федерального Міністерства внутрішніх справ ФРН включає;

- відділ Z (Центральний відділ виконує організаційно-штабні функції та функції взаємодій);
- відділ G (основні питання внутрішньої політики);
- відділ V (контроль за дотриманням конституції, державне право і управління);
- відділ O (структура управління, комунальне господарство, статистика, державна звітність і облік);
- відділ VTK (займається справами біженців, вигнанців, потерпілих від війни і справами культури);
- відділ IS (внутрішня безпека держави);
- відділ SM (питання засобів масової інформації, спортивні організації);
- відділ KN (цивільна оборона, захист від катастроф, попередження нещасних випадків);
- відділ D (розробляє і реалізує норми, які регулюють правове становище державних службовців і інші особливості права у виконанні державної служби);
- відділ P (робота поліції);

Офіційна назва - Німецька поліція. Поліція поділяється на:

- поліцію громадської безпеки;
- поліцію громадського порядку;
- кримінальну поліцію.

Перебування поліції в одному міністерстві з іншими відомствами, з

діяльністю яких тісно переплітається її робота, надає поліції великі переваги у вирішенні проблемних питань по боротьбі із злочинністю, насамперед в усуненні причин і умов, що сприяють її виникненню.

Федеральне Міністерство внутрішніх справ розробляє загальну політику боротьби із злочинністю і охорони громадського порядку, а оперативне управління поліцейськими органами здійснюється через земельні кримінальні управління. ФРН складається із 16 федеральних земель, найбільшою серед яких є Вільна держава Баварія. Земельні поліцейські управління діють самостійно на підставі земельного законодавства, мають свої системи підготовки кадрів і матеріально-технічного забезпечення. Специфіка діяльності поліції ФРН залежить від ряду умов політичного й економічного життя країни. ФРН впродовж багатьох років приймає у себе значну кількість іноземних громадян (турків, арабів, курдів, сербів, хорватів та ін.), які прибувають із політично нестабільних регіонів та районів громадянської війни як біженці та вигнанці. Всього у ФРН у 1998 р. постійно проживало більше 5 млн. іноземних громадян, що навіть при населенні 81 млн. чоловік складає досить вагомий відсоток іноземних мешканців. Німеччина прийняла 370 тис. вихідців із республік колишньої Югославії, що більше, ніж країни Європейської Ради разом узяті.

Значна частина іноземних громадян в'їхала на територію ФРН нелегально і через невизначеність свого становища є особливим об'єктом криміногенних посягань.

Головні завдання поліції ФРН полягають у боротьбі проти торгівлі наркотиками, вимагання грошей (під приводом захисту), утримання притонів для проституції і нелегального ігрового бізнесу; торгівлі зброєю, корупції і відмивання грошей. Помітним явищем, що ускладнює криміногенну ситуацію в ФРН, є викрадання автомобілів і переправлення їх за кордон, зокрема, в країни Східної Європи. У 1993 р. в Німеччині було оголошено розшук 145 тис. легкових автомобілів. Стрімко набуває поширення такий вид тяжких злочинів, як торгівля зброєю. З країн колишнього Варшавського Договору, з колишньої Югославії нелегальні потоки зброї спрямовуються до ФРН за демпінговими

цінами, Значну небезпеку являють собою нові форми злочинності - незаконна торгівля радіоактивними речовинами, комп'ютерна злочинність, підробка грошей. Предметом організованої злочинності за останній час стали і люди. Міграція бідних і знедолених зі Сходу на Захід і з Півдня на Північ використовується організованими бандами як прибуткове поле діяльності.

Враховуючи ці обставини, поліція ФРН у своїй діяльності широко практикує спеціалізацію по напрямках боротьби з окремими видами злочинів, застосування науково-технічних засобів, міжнародне співробітництво. У ФРН розроблено ефективні національні програми боротьби з організованою злочинністю, залучено відповідні людські й матеріальні ресурси, розроблено досконале законодавство.

Провідна роль у виконанні таких програм відводиться поліції, яка в цілому діє досить успішно.

2.7. Поліція Австрії

Поліція Австрії входить до Федерального Міністерства внутрішніх справ і управляється Генеральною дирекцією з питань громадського порядку.

Генеральній дирекції підпорядковані:

- а) федеральна поліція (кадри, організаційні питання);
- б) державна поліція (загальні державні і політичні питання, державна безпека);
- в) кримінальна поліція (кримінальний розшук, криміналістична техніка боротьби з наркотиками, кримінальна статистика);
- г) центральна команда жандармерії (підготовка кадрів, охорона порядку);
- д) адміністративна поліція (загальні адміністративні питання діяльності поліції, проведення зборів і масових заходів, діяльність громадських організацій, служби знешкодження вибухових речовин і мін);
- е) автодорожна інспекція (безпека руху і підготовка ; водіїв);

Окремо у Федеральне Міністерство внутрішніх справ Австрії входить управління з питань видачі паспортів, громадянства, біженців та іноземців.

Центральне управління МВС виконує функції забезпечення і відає питаннями службових і фінансових перевірок, бюджетними питаннями, центрального постачання, питаннями офіційного протоколу і приймальної МВС.

У землях Австрії (їх всього 9) діють відповідні управління федеральної, кримінальної, адміністративної поліції, управління поліції є також в 14 найбільших містах. Безпосередньо в населених пунктах, у політичних округах (районах) діють окружні управління (всього 84), дільниці, референтури, спецвідділення і групи кримінальної та адміністративної поліції.

В системі МВС є також авіаполіція, аварійно - рятувальна служба, відділ цивільної оборони. У зв'язку із зростанням організованої злочинності і наркоманії в системі МВС Австрії за останні роки склалось дві нові структури:

- Федеральна служба по боротьбі з організованою злочинністю (ЕДОК);
- Центральний департамент по розслідуванню злочинів, пов'язаних з поширенням та вживанням наркотиків (АСND).

У складі першої структури - група, яка здійснює фінансові розслідування та розслідування злочинів, пов'язаних з відмиванням грошей, і так званий кліринговий відділ. Австрійські банки повинні доповідати цьому відділу про підозрілі фінансові операції. Кліринговий відділ аналізує інформацію і координує розслідування. Близько третини підозрілих операцій, про які повідомляють банки, пов'язані з шахрайством міжнародних організацій по торгівлі наркотиками, що намагаються використати австрійську банківську систему для «відмивання грошей».

2.8. Поліція Литви, Латвії, Естонії, Молдови.

Органи внутрішніх справ колишніх союзних республік з проголошенням їх незалежності зазнали значних змін, у результаті яких вони наблизились до європейських систем поліції. Заслуговують на увагу реформи органів внутрішніх справ у Литві, Латвії, Естонії та Молдови. Тут у складі міністерств внутрішніх справ організовано департаменти поліції. Поліцію перейменовано в поліцію. Начальники департаментів поліції (генеральний комісар у Литві) є

заступниками міністрів. На місцях створено муніципальну поліцію, яка структурно входить до департаменту поліції, але підпорядкована органам місцевого самоврядування. В департаментах поліції для оперативного управління муніципальною поліцією створено спеціальні підрозділи: управління муніципальної поліції в Молдові, відділ поліції самоврядування в Литві, відділи місцевої поліції в Латвії, Естонії. Поряд з кадровими апаратами з'явилися такі нові підрозділи по роботі з особовим складом органів поліції, як відділ професійної етики і соціального захисту в Литві, відділ соціально-економічного розвитку в Молдові, психологічна служба в Латвії. Організовано національні учбові заклади для підготовки кадрів поліції: Поліцейська академія ім. Штефана чел-Маре в Молдові, Кишинівська школа поліції, Поліцейська академія Литви.

Поліцейські організації Молдови, Литви, Латвії та Естонії вступили до Інтерполу і активно розвивають міжнародне співробітництво в галузі боротьби з транснаціональною злочинністю.

Для роботи поліції Литви, Латвії, Естонії і Молдови в сучасних умовах нагальною стала проблема інтернаціоналізації організованої злочинності, коли не тільки підтримуються старі злочинні контакти на Сході, а й зав'язуються нові на Заході. З'являються спільні з іноземним капіталом фінансово-промислові об'єднання, транспортні компанії, банки, збільшується міграція з далекого і близького зарубіжжя.

В умовах формування вільних ринкових стосунків територія нових незалежних республік використовується міжнародними ділками для транзиту наркотиків, зброї, вибухівки, радіоактивних речовин.

Законодавчі органи Литви, Латвії, Естонії, Молдови в різній мірі вже оновлюють кримінальне законодавство, яке дозволяє поліції більш ефективно боротися з організованою злочинністю. Так, у Литві прийнято закон про оперативну діяльність, який дає право поліції таємно оглянути приміщення, контролювати поштові пересилки та електрозв'язок, імітувати злочинну діяльність за заздалегідь підготовленою моделлю. В Литві широко

застосовується закон про превентивне (попереднє) затримання. На підставі оперативних даних і при відповідній процедурі поліція має можливість затримати підозрюваного строком на 2 місяці. У кримінальні кодекси Литви, Естонії і Молдови внесено зміни, що посилюють відповідальність за наркобізнес і організовану злочинність. Прийнято також поправки до кримінально-процесуальних кодексів, які дають можливість більш широко застосовувати технічні засоби розкриття злочинів, посилюють захист потерпілого, свідка та інших осіб, які проходять у справі, посилюють незалежність поліції при розслідуванні і дізнанні.

2.9. Органи внутрішніх справ Російської Федерації.

Зберігаючи в цілому структурну форму радянських часів, органи внутрішніх справ у цій державі зазнали значних змін в організації оперативно-розшукової служби, у визначенні завдань і функцій, у роботі з кадрами. Особлива увага приділяється боротьбі з економічною злочинністю та її найбільш небезпечною формою - злочинністю у фінансово-кредитній та банківській системах. З цією метою при Головному управлінні по боротьбі з економічною злочинністю створено міжвідомчу постійно діючу комісію з питань співробітництва банків і правоохоронних органів. Рівень злочинності в Росії, попри всі радикальні заходи, що вживаються її керівництвом та правоохоронними органами, залишається досить високим. Тому значно збільшено штати Головного управління по боротьбі з організованою злочинністю МВС Російської Федерації і створено відповідні підрозділи на місцях з центральним підпорядкуванням. Створено також Управління по боротьбі з незаконним обігом наркотиків МВС РФ та його підрозділи в обласних, крайових та республіканських управліннях і міністерствах внутрішніх справ, у сфері контролю за сплатою податків діє податкова поліція, головним завданням якої є боротьба з незаконним приховуванням прибутків від оподаткування. У Москві та в ряді інших великих міст організовано муніципальну поліцію, яка повністю утримується за рахунок місцевих

бюджетів. У системі МВС РФ з метою забезпечення оперативності створено також авіаційні підрозділи.

Центральний апарат та підрозділи органів внутрішніх справ з метою оперативного управління та взаємодії об'єднані в блоки:

- Федеральної служби кримінальної поліції (Головне управління кримінального розшуку, Головне управління по боротьбі з економічними злочинами. Головне управління по боротьбі з організованою злочинністю, Управління по незаконному обігу наркотиків, Управління оперативно-технічних заходів, Оперативно-розшукове управління, Управління радіоелектронної безпеки. Національне бюро Інтерполу);

- Поліції громадської безпеки (Головне управління забезпечення громадського порядку. Головне управління Державної автомобільної інспекції, Головне управління позавідомчої охорони, Паспортне-візове управління, Головне управління режимних об'єктів, Головне управління внутрішніх справ на транспорті);

Головного штабу (Головне оперативне управління, Управління чергової служби, Управління з надзвичайних ситуацій. Організаційно-мобілізаційне управління; Управління зв'язку, автоматизованих систем управління та інформації, Інформаційно-аналітичне управління, Правове управління, Управління міжнародного співробітництва, Головний інформаційний центр).

- Слідчий комітет МВС РФ організує роботу слідчих апаратів та експертно-криміналістичних підрозділів органів внутрішніх справ.

Як самостійні окремі блоки діють служби Головного управління кадрів, служби тилового забезпечення, Головного управління командувача внутрішніми військами і Головного управління протипожежної служби.

Міністерство внутрішніх справ Російської Федерації успадкувало від МВС СРСР розгалужену мережу підготовки кадрів і науково-дослідних установ, які й після зміни назви зберегли свій потужний науковий потенціал, в тому числі: Академія МВС РФ, Всеросійський науково-дослідний інститут, Всеросійський науково-дослідний інститут спеціальної техніки, Всеросійський

науково-дослідний інститут протипожежної оборони, Науково-дослідний центр безпеки руху, Медичний центр професійної освіти і координації наукових досліджень.

В 1993-1998 рр. було значно оновлено нормативну базу забезпечення діяльності органів внутрішніх справ щодо боротьби зі злочинністю і охорони громадського порядку, значно збільшено чисельність підрозділів органів внутрішніх справ, їм виділено необхідну техніку, озброєння, криміналістичне обладнання.

14 червня 1994р. набрав чинності Указ Президента РФ «Про невідкладні заходи щодо захисту населення від бандитизму та інших проявів організованої злочинності». Цим Указом органам внутрішніх справ надаються додаткові повноваження, зокрема, право на попереджувальне затримання осіб, що підозрюються в підготовці небезпечних злочинів і причетності до організованих кримінальних формувань.

МВС Росії виступило ініціатором прийняття федеральних законів «Про боротьбу з організованою злочинністю» та «Про боротьбу з корупцією».

У липні 1993р. прийнято Концепцію державної політики щодо контролю за наркотиками, яка визначає основні напрямки стратегії в даній галузі й завдання правоохоронних та інших державних органів.

Останнім часом поліпшились і умови проходження служби в органах внутрішніх справ Російської Федерації, запроваджені нові підходи до їх комплектування.

В Законі Російської Федерації «Про поліцію» від 18 квітня 1991р. говориться: «Заміщення вакантних посад у поліції здійснюється шляхом укладання індивідуальних контрактів». Положення про службу в органах внутрішніх справ Російської Федерації, затверджене відповідним наказом МВС РФ встановлює порядок прийому на службу за контрактом.

Зміни в законодавчому забезпеченні діяльності органів внутрішніх справ, загострення криміногенної ситуації в Росії, політичні й соціально-економічні умови викликали необхідність відповідних змін структури органів внутрішніх

справ, їх функції і завдання та системи управління ними. Створено Управління МВС РФ по Північному Кавказу, яке має завдання координувати взаємодію органів внутрішніх справ в зв'язку з соціально-політичною та криміногенною ситуацією на Північному Кавказі. Поряд з посиленням централізації та координації боротьби з організованою злочинністю, корупцією, наркобізнесом і тероризмом розширено права місцевих органів внутрішніх справ, особливо в національних республіках Російської Федерації, переглянуто систему бойової та службової підготовки особового складу, створено муніципальну поліцію, фінансову поліцію, спеціальні підрозділи для боротьби з тероризмом, посилився соціальний і правовий захист працівників органів внутрішніх справ.

Висновки

Поліцейські системи розвинутих країн світу, насамперед, таких як Франція, Великобританія, Сполучені Штати Америки, Італія, Канада, Австрія, Японія, Федеративна Республіка Німеччина мають довготривалу історію, великий досвід боротьби зі злочинністю й охорони громадського порядку, тісні взаємозв'язки між собою. Значними й цікавими, з професійного погляду, є вжиті заходи щодо будівництва сучасних поліцейських систем у найближчих до України сусідніх державах, що стали незалежними в останні роки, зокрема, в Латвії, Литві, Молдові, Словаччині. Великомасштабні реформи органів внутрішніх справ відбуваються і в Російській Федерації.

Майже в усіх зарубіжних поліцейських системах статус поліцейської служби цивільний; службовці можуть виконувати обов'язки в формі або в цивільному одязі, мають найсучасніше озброєння. На працівників поліції поширюються основні політичні та профспілкові права, за винятком права страйкувати та займатись політичною діяльністю. В усіх демократичних країнах поліція позапартійна.

Характерною ознакою діяльності поліції розвинутих країн світу є висока соціальна і правова захищеність поліцейського. Матеріальна забезпеченість

спонукає його до відповідального виконання обов'язків, професійного зростання, що позначається на кадровій стабільності.

Звичайно, при деяких спільних ознаках кожна поліцейська система має свій національний характер, власний досвід, сучасну структуру і форми діяльності. Особливої уваги заслуговують поліцейські системи Франції, США, Великобританії, Італії, ФРН, Австрії, Японії, Іспанії, короткі характеристики яких подаються далі.